

Néphit 's népbabonák' poesise.

(Vége.)

A' népeknek kereszténységre átmeneteléből származott azon néphit is, hogy a' pogány istenek' templomaiban, szobraiban roszelkek lakoznak. A' kereszténység, hogy a' pogány istenek' imádását kiirtsa, vandali érzéketlenséggel pusztította a' megbukott istenségek' jelképeit, a' nemes, nagyszerű műveket, mellyekkel a' vidám Hellenismus' művészelke a' világot diszesíté 's nemesíté. 'S ezt a' kereszténységnek tennie kellett, hogy célját érje, mert ezen ó templomokban, ezen szobrokban még az ó görög szellem, életöröm, vidámság lakozott, mellyet a' szigoru keresztény morálnak ki kelle írtani. E' szobrok- 's

^{a)} A' nagy revolutiotól Napoleon' buktálg.

e' templomokban egy gyűlölt isteni tisztelet tárgyait látá a' kereszténység, 's hogy azokat annál inkább elkerültesse a' néppel, elhitetése ezzel, hogy azon szobrokban, művekben rossz lelkek lakoznak. A' szobrok' örök szépsége, a' templomok' halhatatlan szelleme nyájas mosolygással vonzá magához az emberi indulatokat, de a' vallásos félelem az azokban lakni hitt rossz lelkektől erősb vala, mint a' szépnek szeretete, a' virágzó dús életöröm, melly ezen márvány Venusok, Apollók, Dianák' szemeiből intett, 's tökéletes idomú tagjain végig folyt; mert a' szép Apollo egy csábító ördögnek, az érzékeket márványlánczaiba hajtó Venus minden rossz lelkek' legrosszabbikának lön kikiáltva. — E' régi, szép, megszokott istenségek a' nép' hitében nem halltak meg olly hamar, hanem a' kereszténység' mindenható ereje elől elvonúltak titkos földalatti rejtekbe, vagy eltemetkeztek öndicsőségek' romai közé, 's ott üzik veszélyes daemóni játékaikat, mellyekbe a' halandókat is olly örömet csábítják. Legsajátabbak 's csodásbak a' német néphitben a' Venus istennéről szóló mondák, ki, miután templomiból kiűzeték, egy titkos, nem tudni, hol fekvő hegybe vonult 's bújá, szép kíséretével, erdei és vízi nymphákkal 's a' föld' színéről elcsábított szép fiatal lovagokkal a' legvadabb örömet él. Már messziről hallani az édes bájhangokat, mellyeknek épen nem, vagy csak rendkívüli lélekerővel állhatni ellent, mellyek láthatlan lánczként szövök körül az epedésbe olvadozó, tapasztalatlan ifju' keblét, 's vesztébe ragadják azt. Szerencséjükre az illy ifju tévedt kalandoroknak, a' hegy' bemenetelénél áll őrt egy ősz vitéz, az úgy nevezett „hű Eckhart“, ki őket visszatérésre inti. De a' hegy' öléből zengő édes titkos zenék nagyobb erővel hatnak többnyire, mint ősz Eckhart' bölcs intései. A' szerencsétlenek berohannak Venus' ölébe. Egy ideig jól 's vígan élnek ott, de azután végetlen unalom, epedés a' múlt 's az elhagyott hon után ragadja meg kebleiket. 'S nincs menekvés, kínjuk örök.

A' népnek ezen hitéből, hogy a' régi templomok' romaiban, az ó görög 's római szobrokban még mindig azon régi rossz istenségek lakoznak 's éjjelenként az embereket eltántorítják, szép virágai fejlettek a' költészetnek. Illyenféle Németországban a' Tannhäuser-ének, illyenek a' következő mondák,

mellyek közül az elsőt Wilibald Alexis, az újabb német novellisták egyik legerdekesbike, a' másikat, melly az általunk is látott Zampa' meséjére emlékeztet, Eichendorf csinos novellák' tárgyaiúl használták, 's mellyeket némi pótlékul az olvasónak eddig szerzett unalmakért, kiírok:

A' szobor' szerelme.

Olaszországba ment utazni egy szép ifju lovag éjszokról. Egy szép őszi estén, magános álmaival sétálni indult, 's hazája' szent tölgy erdei, 's elhagyott szőke kedvese tűntek fel emlékezetében. De egyszerre egy márványszobrot láta maga előtt, mellynek tekintetere megdöbbenve álla meg. A' szépség' istennéje volt az, 's ő szemtől szembe nézdelé azt, 's keblét titkos erővel ragadta meg a' régi varázs. Mi ez? — olly karcsú, olly idomos tagokat sohasem látott még, 's e' márványban élénkebb életet sejte lakozni, mint valaha hona' leányainak piros arczain, ajakin 's egész testvirányán. E' fehér márvány szemek olly édes-buján néztek rá, 's olly' iszonyatos-fájdalmasan, hogy keble megtelt szerelemmel és sajnálattal, sajnálattal és szerelemmel. Gyakran ment ezentúl sétálni az érdekes romok közé 's bajtársai csodálták, hogy alig vala ollykor a' szokott asztaloknál és fegyvergyakorlatoknál látható. Különös hírek kezdtek felőle szárnyalni. Egy reggel, halvány, dúlt ábrázattal rohant szállására, kifizette adósságát, összeszedte holmiét 's elnyargalt túl a' havasokon. Mi érte őt?

Egykor, azt beszélik, későbbben mint szokott, napnyugta után, vándorolt szeretett romai között, de sötétség vevé körül 's nem találhatá a' helyet, hol a' szép istenné' kőszobrát órákig szokta szemlélni. Hosszas tébolygás után, midőn már éjféli is lehetett, egy villát látott maga előtt, mellyet egyébkor azon vidéken sohasem vett észre, 's nem kevéssé bámult, midőn szolgák léptek elébe fáklyákkal 's parancsolónéjok' nevében udvariasan meghívták, hogy a' villába lépjen. De milly nagy volt csodálkozása, midőn egy tárgas, fényes terembe lépén, egy dámát látott annak közepén, ki egészen egyedül járt ott fel 's alá 's arczára és termetére nézve a' legszembeszökőbb hasonlatosságot árult el a' szeretett szép márvány szoborhoz. Annál inkább hasonlított pedig a' képhez, mert egé-

szen vakító fehér selyembe volt öltözve 's arcza rendkívül halovány volt. Midőn az ifju lovag, illedelmes bókolással elébe lépett, sokáig komolyan 's hallgatva nézett rá 's végre mosolygva kérdezé: ha éhes-e? Az ifju' szive reszketett ugyan keblében, de több órányitébolygása után csakugyan megéhezett 's a' szép asszonytól az asztalhoz hagyá magát vezetetni. Nyájasan fogta az kezén az ifjat, 's magas, zengő szobákon át vezeté, mellyek, minden pompa mellett is, aggasztó kietlenséget mutatának. A' girandolok olly kísértetessáppadt fényt vetettek a' falakra, mellyeknek tarka fresco festvényei mindenféle pogány szerelmeket, Párist és Helenát, Dianát és Endymiont, Calypsot és Ulyssest, ábrázolák. A' nagy, szeszélyes virágok, mellyek márványedényekben az ablakkorlátok hosszában állottak, olly bújá fejlődések valának, 's olly' síri, kábitó illatot lehelltek. A' szél sohajtott a' kandallókban, mint egy szenvedő ember. Végre az evő terembe érkeztek, a' szép dáma szemközt ült az ifjúnak, bort töltött neki 's mosolygva nyújtá a' legjobb falatokat. A' vacsora alatt némelly dolog idegenítő hatással volt a' lovagra. Midőn sőt kért, melly nem vala az asztalon, csaknem rút vonása a' bosszúságnak villámlott át a' szép asszony' fehér ábrázatján, 's csak ismételt kérdés után hozatá elő, akkor is látható zavarodással, a' sódedényt. A' szolgák reszkető kézzel tették azt az asztalra, 's legalább felét kiönték.

Azonban a' lelkes bor, melly mint tűz, égeté a' lovag' torkát, lesimitá a' titkos borzalmat; lassanként bizodalmas és pajzánkedvűlön, 's midőn a' szép dáma mosolygva kérdezé: ismeri-e, mi a' szerelem? lángoló csókokkal felelt a' kérdésre. Szerelem-részegen, talán az édes bortól is kábulva, nem sokára elaludt a' nyájas gazdasszony' ölén. — De vad álmok czikáztak lelkén keresztül; iszonyú éji látványok, millyenek egy ideglázás' őrjöngő félálmaikt szokták terhelni. Majd vén nagyanyját látá, ki otthon ült veres karszékeben 's gyorsan mozgó ajkakkal imádkozott. Majd gúnyos vigyorgást hallott 's ez azon nagy denevérektől származott, kik körmeikben fáklyákat tartván, zsibongtak körüle, 's midőn őket jobban megnézé, úgy tetszett neki, mintha az asztalnál szolgált cselédek volnának. Végre azt álmodá, hogy szép gazdasszonya hirtelen egy borzasztó rémmé változott,

's ő, rögtön haláltóli félelmében kardjához kapván, egy csapással levágta annak fejét.

Későn reggel, midőn már a' nap magosan állott az egén, ébredt fel a' lovag álmából. De a' fényes villa helyett, mellyben magát lenni gondola, a' jól ismert romok közt vala, 's borzadva látá, hogy a' szép márványszobor, mellyet annyira szeretett, leesett helyéből, 's feje, nyakától válva, a' földön hevert.

A' gyűrű.

Egy ifju vitéz laptázott egykor társaival egy római villában, 's gyűrűjét, melly e' játék közben alkalmatlan vala, lehúzván újjáról, hogy el ne vesszen, egy márvány szobor' újjára húzá. De midőn a' vitéz, játék' végével, a' pogány istennét ábrázoló szoborhoz visszatért, ijedve látá, hogy a' márvány asszony azon újját, mellyre a' gyűrű húzva volt, nem egyenesen, mint előbb, hanem egészen bezárva tartá, úgy hogy lehetetlen volt a' gyűrűt visszavenni, a' nélkül, hogy a' márványkezet eltörje, a' mit azonban némi titkos belérzés nem engedett tennie. Vissza ment játszótársaihoz, hogy tudósítsa őket a' csodáról, 's meghivá azokat, hogy önlátások által győződjenek meg. De midőn barátival visszatért, ismét egyenesen találta a' márvány szobor' újját, a' gyűrű pedig el vala tűnve.

Idők' multával házassági állapotba akart a' lovag lépni, 's menyekzőjét ünneplé. De a' menyekző éjszakáján, midőn ágyába készült, egy nőalak lépett hozzá, melly az említett szoborhoz arcra 's idomokra egészen hasonlított, és azt állítá: a' gyűrű által, mellyet újjára húzott, neki jegyzette el magát 's jog szerint csak az ő férje lehet. Hiában vonakodott a' lovag ez avatkozás ellen; valahányszor csak mátkájához közelíteni akart, közéjük lépett a' pogány nőalak, úgy hogy kénytelen volt lemondani a' szerelem' minden örömről. Ez történt a' második éjszakán, ez a' harmadikon is 's a' lovag igen elszomorodott. Senki sem tudott rajta segíteni 's a' legkegyesebb emberek is vállat vonítottak.

Végre hallott valamit egy Palumnus nevű emberről, ki a' pogány lelkek' kísértése ellen már sok ízben sikeres orvosnak mutatkozott. Ez nem soká kéreté magát, 's a' lovagnak segédelmét ígéré. Azután néhány csodálatos

ákombákomot írt egy kis darab pergamenre 's illy intést adott a' lovagnak: menjen éjféltkor Róma' vidékén egy bizonyos keresztútra, ott mindenféle különös tünemények fognak mellette elhaladni, de semmitől se rezzenjen meg, bár mit lát és hall, hanem maradjon helyén nyugton és állhatatosan; csak, ha az asszonyt látni fogja, kinek újjára gyűrűjét húzá, akkor lépjen előre 's adja kezébe a' te-leírt pergament. E' parancsot híven követé a' lo-vag; de nem szívdobogás nélkül állott éj-félkor a' kijelelt keresztúton, hol a' legkülö-nösebb jeleneteket látá elhaladni. Halvány férfiak 's nők voltak azok, fényesen öltözve a' pogány idők' ünnepi díszruháiba; néhány aranykoronát viselt, mások repkény koszorút hordozának búsan lehajtott fejeiken; minden-féle ezüst edényeket, kelyheket és készületeket is, a' régi isteni tisztelethez tartozókat, vittek keresztül nagy sietve; a' tolongásban nagy bikákat is lehete látni megaranyozott szarvakkal 's viráglánczokkal; végre, magas győzedelmi szekeren, bársonynyal sugározva, 's rózsákkal koszorúzva, egy magas, csoda-szép asszony jelent meg. Ehhez lépett a' lo-vag 's átadá Palumnus' pergamenlevelét, mert megismeré benne a' márvány szobrot, gyűrű-je' birtokosát. Midőn a' szép a' kézzvonásokat meglátá, zokogva emelé kezeit ég felé, köny-nyek ömöltek szemeiből 's kétségbeesve kiál-ta: „Kegyetlen Palumnus!“ — E' szavak után átnyújtá a' lovagnak gyűrűjét, 's ez követ-kező éjjel semmi akadályt sem talált házassá-gát végrehajtani.

De Pater Palumnus harmadnapra megha-lálozott.

* * *

Ma már szépen meg tudjuk a' keresztény-ség' tiszta moráljával a' márvány istenek 's istennék' szeretetét egyeztetni. Senki sem hisz többé Olymp' lakosiban: de azért szobraikat, a' tiszta, nemes görög izlés' remekeit, 's templomaikat dagadó kebellem szemléljük. Keblünkben mélyen él az erkölcsiség' láthat-lan magas ideálja, de él a' szépnek ideálja is, 's órákig állunk egy márvány szobor előtt, mellynek nemes idomait, tiszta szép vonások-ban, összeolvadt erő és báj folyja körül, hol a' legtökéleteseb tagokon bájló nyugalom van előntve; úgy tetszik, e' szobrok élnek előt-tünk; szemeik, ajkaik szólnak hozzánk, ereik-ben, ha nem piros vér is, de valami tisztult aetheri folyam esőrgedez.

Tóth Lőrincz.